

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

شناسایی و تحلیل پیشران های

کلیدی آمایش منطقه ای

(براساس تحلیل های کمی و آینده پژوهی)

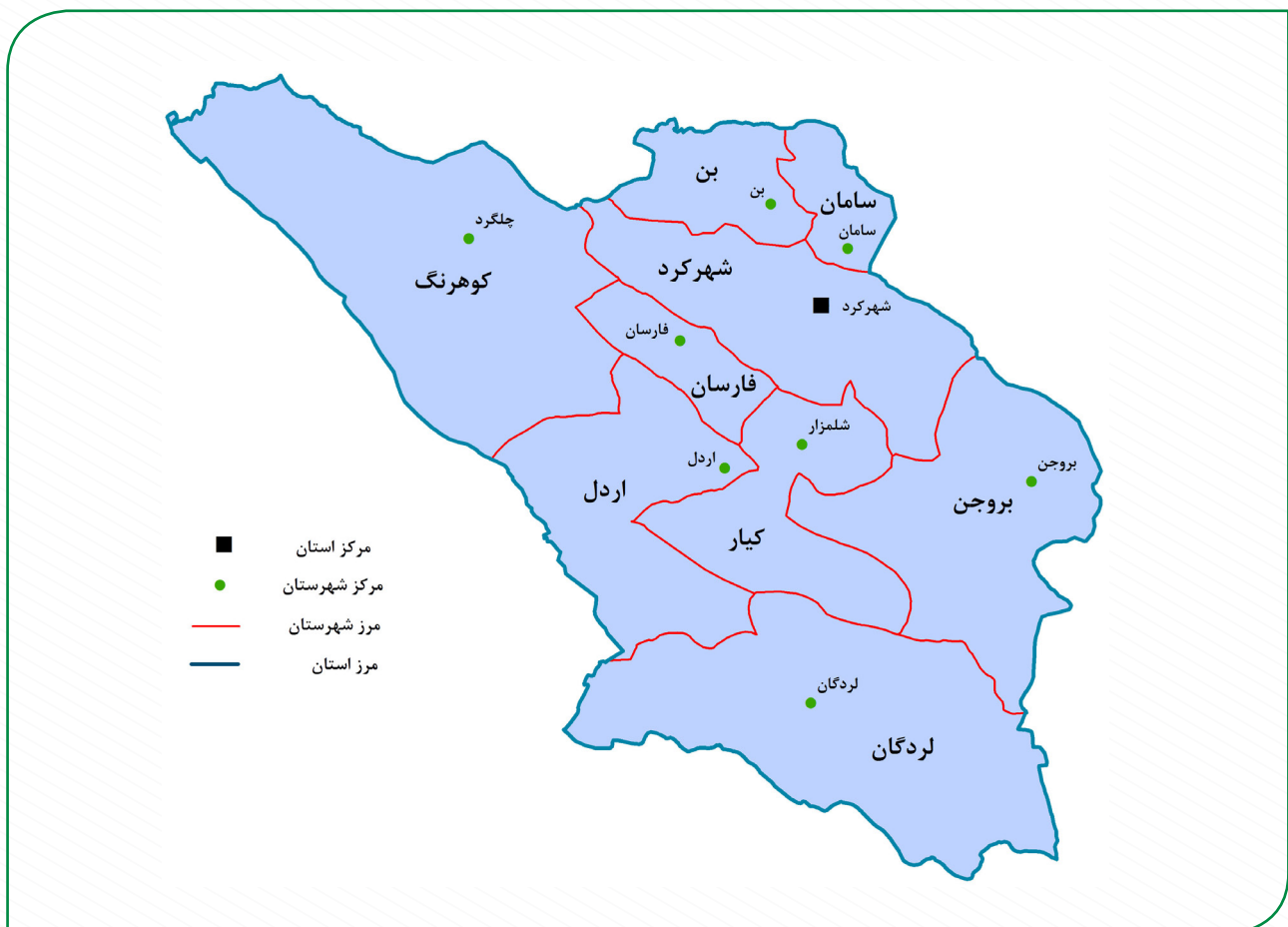
استان چهارمحال و بختیاری

مهر ۱۴۰۲

استان چهارمحال و بختیاری

یکی از اهداف اصلی آمایش سرزمین و برنامه‌های کلان توسعه کشور تاکید بر گسترش فعالیت‌های صنعتی در فضای جغرافیایی و تخصص‌یابی منطقه‌ای برای شکل‌گیری تقسیم کار فضایی است. تمرکز فعالیت‌های صنعتی در چند نقطه خاص کشور و توزیع نامتوازن آنها در پهنه‌ی سرزمین به یکی از مهم‌ترین چالش‌های، فراروی سیاست‌گذاران و آحاد مردم تبدیل شده است. در واقع سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی در هر کشوری مستلزم شناخت امکانات و قابلیت‌های تولیدی و تجاری مناطق مختلف است. براین اساس مستند حاضر به بررسی نتایج «طرح شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای براساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهشی» به تفکیک استان‌ها به ترتیب فهرست ذیل ارائه شده است.

- بخش ۱. اولویت‌ها و مزیت‌های تولیدی استان براسناد مصوب ملی و استانی آمایش سرزمین؛
- بخش ۲. مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)؛
- بخش ۳. بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای؛
- بخش ۴. نتایج مطالعات آینده‌پژوهی.

بخش ۱

حوزه‌های دارای اولویت توسعه صنعت، معدن و تجارت استان براساس مطالعات آمایش سرزمین

حوزه	عنوان فعالیت	شهرستان‌ها یا نقاط مستعد توسعه
صنعت	عنوان فعالیت	شهرستان‌ها یا نقاط مستعد توسعه
	صنایع غذایی	اردل، بروجن، بن، سامان، شهرکرد، فارسان، کیار، لردگان، کوهرنگ
	منسوجات	بروجن، شهرکرد
	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی و پتروشیمی و دارویی	بروجن، شهرکرد، فارسان، کیار، لردگان
	تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی	کیار، کوهرنگ
	تولید فلزات اساسی	بروجن، بن، سامان، شهرکرد
	تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	بروجن، شهرکرد
	تولید ماشین آلات و دستگاه‌های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	بروجن، شهرکرد
معدن	استخراج سایر سنگ‌های معدنی (سنگ آهک، سنگ لاشه، سنگ تزئینی، خاک نسوز، سنگ گچ، سیلیس)	بروجن، بن، سامان، شهرکرد، فارسان، کیار، لردگان، کوهرنگ
	بازرگانی، خدمات پشتیبان تولید	بروجن، شهرکرد
تجارت		

بررسی ساختار مطلوب توسعه صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ آمایش سرزمین حاکی از آن است که رشته فعالیت صنایع غذایی و آشامیدنی و منسوجات بیشترین فراوانی را در سطح شهرستان‌های استان به لحاظ استعداد استقرار واحد صنعتی دارند این رشته فعالیت‌ها در حال حاضر سهمی بالغ بر ۲۲ درصد صنایع موجود را به خود اختصاص داده‌اند.

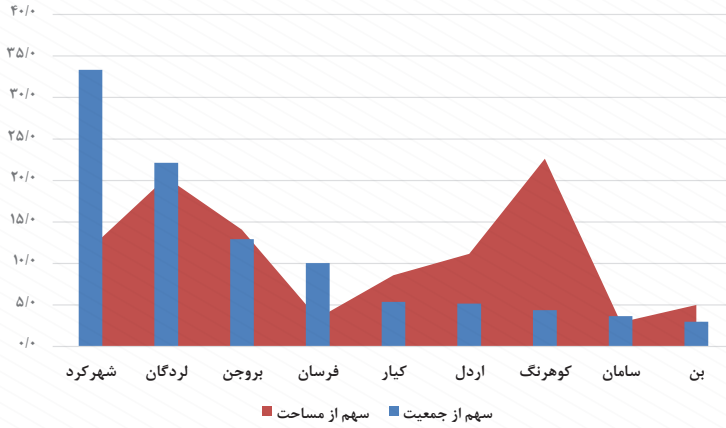

بخش ۲

مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)

سهم از مساحت و جمعیت کل استان

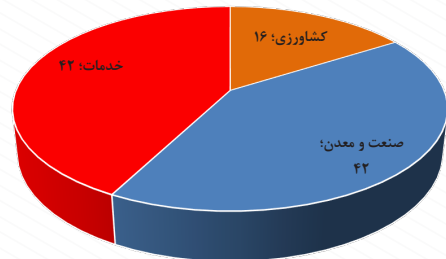
- جمعیت استان چهارمحال بختیاری ۹۴۷ (هزار نفر) (سهم از کل کشور ۱٫۲)
- مساحت استان چهارمحال بختیاری (۱۶۳۲۰ کیلومتر مربع) (سهم از کل ۱)

جمعیت و مساحت دو فاکتور اصلی هستند که در بستر زمان و مکان و در کنش متقابل با سطح تکنولوژیکی جوامع، تراکم‌های شهری را رقم می‌زنند؛ بررسی نسبت بین جمعیت و مساحت یکی از نشانه‌های عدم تعادل در مناطق است؛ استان چهارمحال بختیاری شهرستان شهرکرد به عنوان مرکز استان ۳۳٫۳ درصد از جمعیت ۱۱٫۹ درصد از مساحت استان را دارا است.

سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان چهارمحال و بختیاری

سهم اشتغال بخش‌های اقتصادی استان چهارمحال و بختیاری

آمارها مربوط به مرکز آمار ایران و میانگین ۱۰ ساله منتهی به سال ۱۳۹۸

بررسی سهم اشتغال و ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی حاکی از آن است که سهم بخش کشاورزی، خدمات بدون احتساب بازرگانی استان چهارمحال بختیاری از میانگین کشوری بالاتر است. همچنین بخش معدن سهم قابل توجهی در ارزش افزوده استان دارد که نیازمند سرمایه گذاری بیشتر در بخش صنعت جهت جلوگیری از خروج مواد اولیه خام و پردازش نشده از استان است.

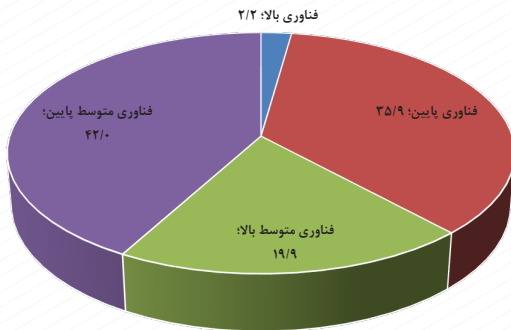

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

تعداد کارکنان (نفر)	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	تعداد کارگاه	آمار سال ۱۳۹۸
۲۹۰۳۸۱۶	۴۶۵۰۹۰۰	۲۹۱۴۸	کل کشور
۱۰۵۶۴	۳۵۲۶۵	۲۳۶	چهارم‌حال و بختیاری
۰٫۴	۰٫۸	۰٫۸	سهم استان از کل کشور

سطح فناوری صنایع استان چهارم‌حال و بختیاری-۱۳۹۸

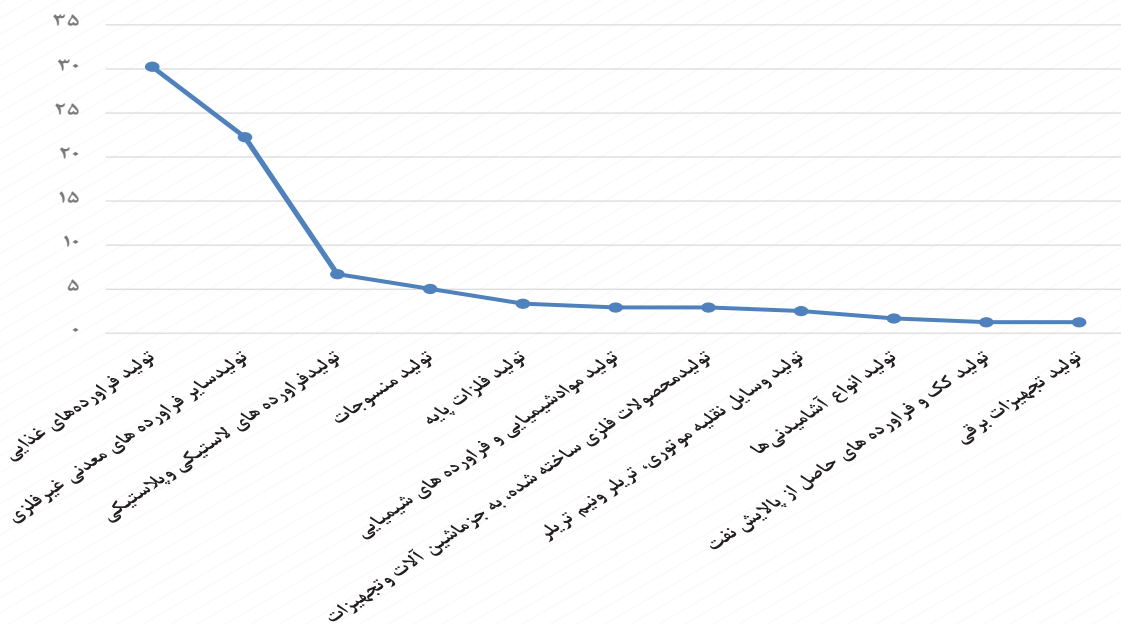
استان چهارم‌حال و بختیاری سهم ۰٫۸ درصدی از تعداد کارگاه‌های بخش صنعت کشور سهم ۰٫۸ درصدی از ارزش‌افزوده و ۰٫۴ شاغلین صنعت کشور را به خود اختصاص داده است.

دو رشته فعالیت صنایع غذایی و مواد معدنی غیرفلزی سهم ۵۲ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

۷۸ درصد صنایع استان از فناوری پایین و متوسط پایین برخوردارند.

بررسی اشتغال بنگاه صنعتی استان در سال ۱۳۹۸، حاکی از فقدان بنگاه با اشتغال بیش از ۱۰۰ نفر در استان است

میانگین اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت

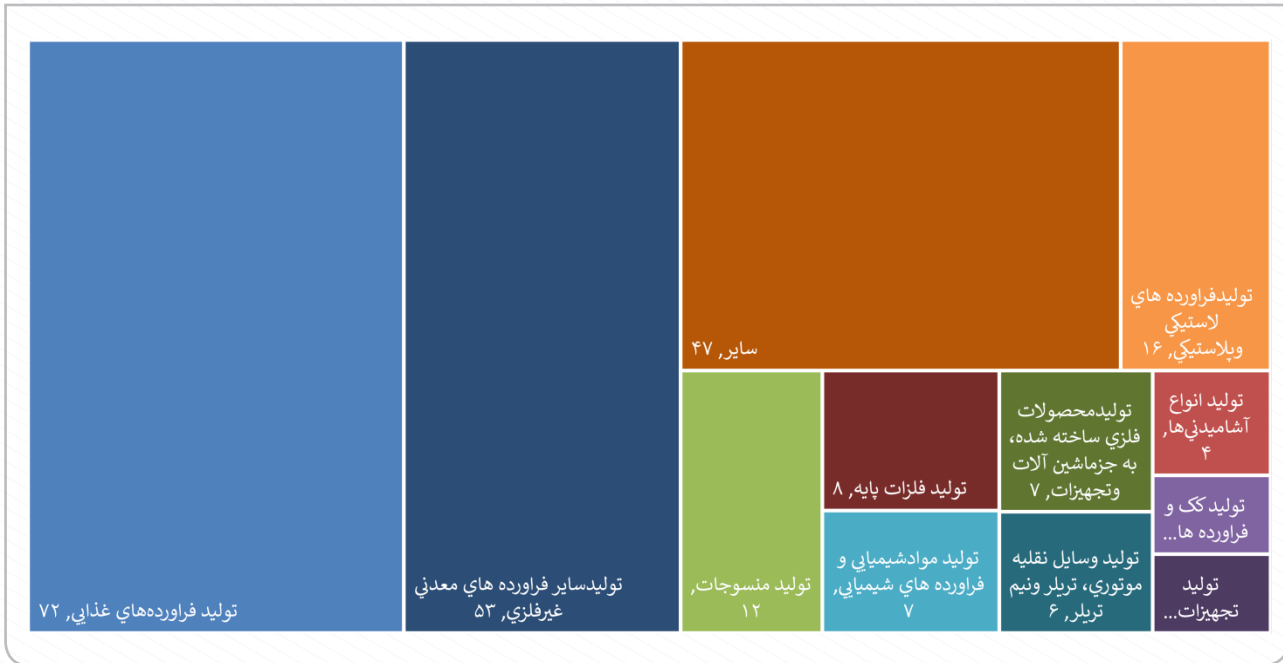

بررسی شاخص های تخصص منطقه ای

بخش ۳

ترکیب تعدادی صنایع موجود استان-۱۳۹۸ / تعداد

شاخص ضریب ساختاری استان چهارمحال و بختیاری ۹۸-۱۳۹۰

عنوان	کشاورزی	معدن	صنعت	بازرگانی	خدمات
چهارمحال بختیاری	۱۰۴٫۶	۱۰۱٫۹	۹۹٫۲	۱۰۲	۹۹٫۶
میانگین کل کشور	۱۰۴	۹۶٫۷	۱۰۲	۱۰۲٫۲	۹۹٫۷

بخش ۳

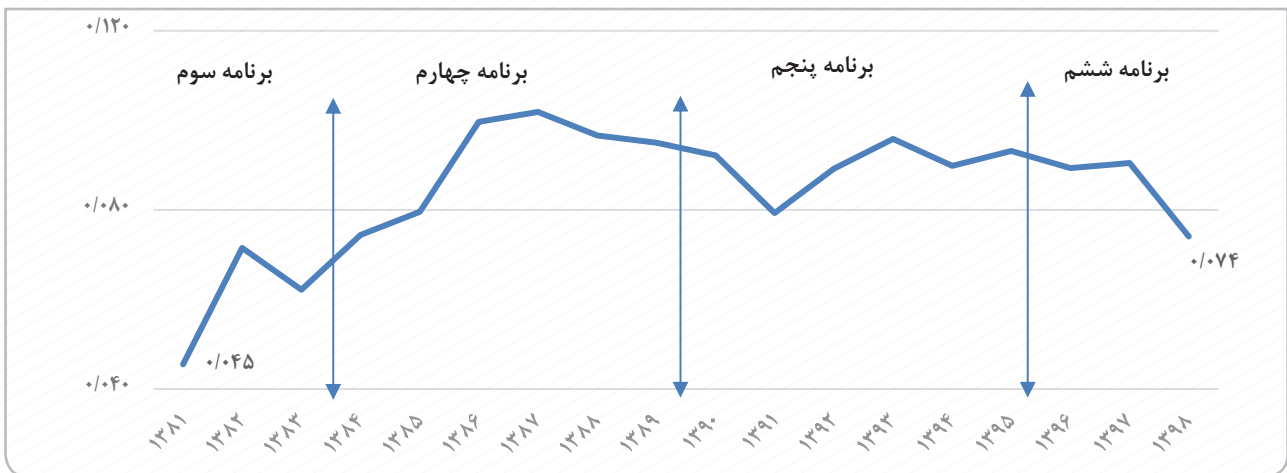
بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

شاخص تغییرات ساختاری، توان اقتصادی و تمرکز ارزش افزوده یک فعالیت اقتصادی را نسبت به سال پایه (۱۰۰) نشان می‌دهد، بدین ترتیب که هر قدر میزان آن نسبت به سال پایه افزایش یافته باشد، بیانگر مقدار وسعت و رشد فعالیت اقتصادی مورد نظر در مقایسه با سایر فعالیت‌ها است. فعالیت‌هایی که در مقایسه با سایر فعالیت‌ها از رشد ارزش افزوده بیشتری برخوردار بوده‌اند و توانسته‌اند توان اقتصادی خود را حفظ کنند یا افزایش دهند، بیش از سایر فعالیت‌ها، تحت تاثیر سیاست‌های اقتصادی با تغییرات ساختاری قرار گرفته‌اند. نتایج محاسبات شاخص ضریب ساختاری استان حاکی از آن است که بخش کشاورزی بهترین عملکرد بخش‌های اقتصادی استان طی یک دهه منتهی به ۱۳۹۸ را داشته است. ضمن اینکه بخش معدن استان در مقایسه با کل کشور نیز عملکرد بالاتری داشته است. بخش‌های خدمات، بازرگانی و صنعت از میانگین کشوری پایین‌تر بوده و نیامند برنامه‌ریزی برای بهبود ایجاد ارزش افزوده می‌باشند.

ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای استان چهارمحال و بختیاری

۰,۰۹۵	مقدار شاخص ۱۳۹۸
۲,۹	متوسط رشد سالانه شاخص طی دوره ۹۱-۱۳۹۸ (درصد)
۶۲,۶	تغییرات طی دوره ۸۱-۱۳۹۸ (درصد)

رشد شاخص تخصصی شدن منطقه‌ای استان (۹۸-۱۳۸۱)/درصد

- ضریب جینی تخصصی‌شدن منطقه‌ای، عددی بین صفر و یک است که هرچه به یک نزدیکتر، نشان‌دهنده تخصصی‌شدن بیشتر است. هدف از تخصصی‌شدن منطقه‌ای آن است که هر منطقه براساس مزیت‌ها و شایستگی‌های خود در چهارچوب سیاست‌های کلان سرزمینی در چند رشته فعالیت از فعالیت‌های اقتصادی، نقش تخصصی ایفا کرده و براساس آن با مناطق دیگر همکاری پیرامونی برقرار کند.
- روند تغییرات ضریب جینی تخصصی‌شدن منطقه‌ای، طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ به طور متوسط رشد ۲٫۹ درصدی داشته است.
- بررسی روند تغییرات آن براساس برنامه‌های توسعه نیز حاکی از آن است که تا برنامه اواسط برنامه چهارم رشد نسبی را تجربه کرده و پس از آن در برنامه پنجم در ادامه و برنامه ششم روند نوسانی مشاهده می‌شود.
- ضریب مکانی، معیاری است که نشان می‌دهد رشته فعالیت‌های خاص در یک منطقه نسبت به کل متمرکزتر است؛ بدین ترتیب که در صورتیکه ضریب مکانی یک فعالیت صنعتی از عدد یک بزرگتر باشد نشان‌دهنده فعال و متمرکز بودن این فعالیت صنعتی در منطقه مدنظر نسبت به کل اقتصاد است و بالعکس هرچه میزان ضریب بهره‌مکانی در یک فعالیت صنعتی در منطقه بزرگتر باشد، نشان‌دهنده تخصص بیشتر منطقه مدنظر در آن فعالیت است. نتایج محاسبات ضریب مکانی برای دوره ۱۸ ساله ۹۸-۱۳۸۱ به شرح جدول ذیل است.

صنایع کارخانه‌ای پیشرو در استان چهارمحال و بختیاری

کد آیسیک	توضیحات	۱۳۸۱	۱۳۹۸	ضریب تغییرات طی دوره (درصد)	میانگین ۱۰ سال اخیر
۱۳۱۲	بافتندگی منسوجات	۱۲,۲۴	۹,۴۵	۲۹,۱۹	۱۱,۱۷
۱۳۹۳	تولید قالی و قالیچه	۶۷,۲۰	۱۳,۹۰	۴۶,۰۵	۱۰,۰۲
۱۳۱۱	آماده‌سازی و ریسندگی الیاف نساجی	۳,۷۷	۲,۹۰	۱۰۷,۱۹	۲,۹۶
۱۰۷۱	تولید سایر فرآورده‌های غذایی	۰,۰۰	۱,۰۹	۱۷,۴۶	۱,۶۷
۲۴۱۰	تولید آهن و فولاد پایه	۰,۰۰	۳,۳۰	۶۰۲,۸۴	۱,۶۵

ماخذ: محاسبات تحقیق بر اساس داده‌های کارگاه‌های صنعتی مرکز آمار ایران

بخش ۴

نتایج مطالعات آینده‌پژوهی

برای شکل‌دهی آینده صنعت، معدن و تجارت در کشور با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین، طی مطالعات آینده‌پژوهی ۱۰ پیشران کلیدی ۱. انقلاب صنعتی چهارم، ۲. مسئولیت‌های اجتماعی و تاکید بر رفاه اجتماعی، ۳. نقش دانشگاه‌ها در بخش صنعت، معدن و تجارت، ۴. منابع جدید انرژی، ۵. همگرایی علوم فوتونیک، ۶. تغییرات جمعیت‌شناسی و افزایش شهرنشینی، ۷. سیاست‌های دولت در ابعاد ملی و بین‌المللی، ۸. تغییرات اقلیمی و اثرات زیست‌محیطی، ۹. اقتصاد چرخشی و کربن‌زدایی و ۱۰. مدیریت آب در فرآیندهای صنعتی و معدنکاری شناسایی شدند. در ادامه نتایج تحلیل شاخص تمرکز با استفاده از داده‌های پیشین و همچنین نتایج پرسشنامه تکمیل شده توسط خبرگان استانی با توجه به روندهای جهانی آینده موثر بر بخش صنعت، معدن و تجارت طی دوره ۱۰ ساله پیش‌رو در جدول ذیل آورده شده است.

نام استان	نتایج شاخص تمرکز		نتایج پرسشنامه (افق ۱۴۱۴)	
	رشته فعالیت‌های در حال رشد	رشته فعالیت‌های در حال افول	رشته فعالیت‌های کلیدی	رشته فعالیت‌های تضعیف شده
چهارمحال و بختیاری	بافندگی منسوجات	تولید ماکارونی، نودل و ورمیشل و فراورده‌های نشاسته‌ای	تولید فراورده‌های غذایی	تولید چوب و فراورده‌های چوب و چوب‌پنبه (به جز مبلمان)، ساخت کالا از حصیر و مواد حصیریافی
	تولید قالی و قالیچه	تولید کاکائو، شکلات و شیرینی‌های شکر	تولید چرم و فراورده‌های وابسته	تولید کک و فراورده‌های حاصل از پالایش نفت
	آماده‌سازی و ریسندگی الیاف نساجی	تولید غذای آماده حیوانات	تولید مواد شیمیایی و فراورده‌های شیمیایی	تولید فلزات پایه
	تولید سایر فراورده‌های غذایی	تولید فراورده‌های لبنی	تولید داروها و فراورده‌های دارویی شیمیایی و گیاهی	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر
	تولید آهن و فولاد پایه	تولید سایر سیم‌ها و کابل‌های الکترونیکی و برقی	تولید مبلمان	تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم‌تریلر
	تولید یاناقان، چرخ‌دنده و دیفرانسیل	تولید الیاف مصنوعی	تولید تجهیزات برقی	تولید انواع آشامیدنی‌ها

جمع بندی

استان چهارمحال بختیاری ۱ درصد از مساحت کشور و ۱٫۲ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. سهم این استان از ارزش افزوده کشوری در بخش صنعت حدود ۰٫۶ درصد بوده است. از مهمترین زیرساخت‌های کلیدی در حوزه تولید (صنعتی، معدنی) استان چهارمحال بختیاری می‌توان به ۲۲ ناحیه و شهرک صنعتی اشاره داشت. دو رشته فعالیت صنایع غذایی و مواد معدنی غیرفلزی استان سهم ۵۲ درصدی از صنایع استان را به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین سهم استقرار صنایع استان در شهرستان بروجن (۳۹ درصد) است در حالی که این شهرستان مرکز استان نبوده است.

